

LA FEMOSA

OCTUBRE 1980

ARTESA
DE LLEIDA

PÒRTIC

Segurament que ha estat d'una manera inevitable, sense si adonar-nos-en, però, el fet s'ha produït. Ara tot són lamentacions i queixes. Queixes i lamentacions de la impotència per a remeiar això que ja és iremeiable, puix vulguem reconèixer-ho o no, hem fet tot el possible per a que això s'esdevingués. Ara ens sorpren el fenomen, ara ens espanta i no obstant ens creuem de braços ens quedem estàtics tot i intuir que de seguir en aquestes mateixes circumstàncies no ens poden conduir en lloc més que al desgavell cívic a la materialització i deshumanització col·lectiva i individual a l'hora.

Des de la família a l'escola i de l'escola a la societat no estem fent res més que educar als nostres fills cap allò de "el que no són pessetes, són punyetes". Quins pares, quins mestres es preocupen d'educar als fills per a que puguin integrar-se amb totes les conseqüències a la vida col·lectiva del nostre poble? Quins mestres o quins pares procuren sençibilitzat als nostres petits i joves per a que es puguin sentir persones humanes i per això mateix sentir-se solidaris amb els altres individus de la mateixa espècie

davant de qualsevol necessitat o de qualsevol problema...?

En aquest estiu han passat coses lamentables al nostre poble, i precisament pel fet d'haver estat possible de que passés ens hauriem d'adonar (lluny de reaccions viscerals) de que el nostre poble no tornarà a ésser, mai més, un poble tranquil, un poble aïllat i ignorat de tothom. Aquest estiu ha estat un avis ; la cosa ha començat i segurament no farà res més que creixer i agreujar-se en estius venidors. Cal, doncs, no amargar el cap sota l'ala i mirar, això sí, la realitat cara a cara. Hem d'ésser conscients de que no ens està permès de tirar endarrera i que hem de mirar, forçosament, cap endavant. De nosaltres, però, depen encara que al nostre poble s'hi pugui viure, s'hi pugui creixer, s'hi pugui fer coses de profit i s'hi pugui morir en pau.

LA FEMOSA

Butlletí intern de l'Agrupació Cultural

" LA FEMOSA ".

Carrer del Castell nº 23

Octubre 1980

ÍNDIX

Pagina

Pòrtic.....	I
Index.....	3
Nuclears, no gracies.....	4
Feliços els compassius.....	9
Humor.....	II - I8 - 23
Contes.....	I2
Fulls d'Historia.....	I4
Dites.....	I9
Mots encreuats.....	22
Nota	23
Poesia.....	24

NUCLEAR, no gràcies

Segur que tots n'heu vist de pegatines amb aquest slogan, i pintades per les parets i fins i tot potser algu de vosaltres pota d'aquelles xapes amb uns colors tant vius i bonics engarxat al jersei, o al "sarró", i és que dona un aire tan "progre".

Però realment t'has aturat a pensar alguna vegada que implica una afirmació com aquesta? Caram, en pots contestar, és que és un tenca en el que tots hi fiquen la cullarada, però no és posen mai d'acord. Si és veritat, en parlen els polítics, els científics, els economistes, els estudiants, els ecologistes tots tenen quelcom de que convencer-te. I ara sóc jo la que també vaig a parlar-ten. Però, no, no giris el full encara, tinc quelcom que preguntar-te tens cotxe, i llum elèctrica a casa? i televisor també? i tractor i maquinària? i vius a 100 km. d'Ascó i a x de Vandellós? (i potser ets català i tot) ?.

Has sentit parlar de Harrisbrug, oi? però estar clar és tant lluny això. Si però sàpigues que si tot segueix al ritme actual, Catalunya contarà

dins de poc amb una central nuclear funcionant (Vandellós), 2 centrals amb fase molt avançada de contrucció (Vandellós II) una central amb llicència prèvia (Vandellós III) i dos projectes (L'Ametlla I i II).

Això suposa una de les més grans concentracions nuclears d'Europa en un territori realment reduït : les Terres de l'Ebre. Una zona de Catalunya a la que amb les nuclears, el trasvàs i les indústries altament contaminants, és va acabar de despoblar e impedir tot desenvolupament apropiat a les seves condicions i recursos.

Però no tot acaba amb les centrals nuclears. Mitja Catalunya està sota l'amenaça de l'exploració i futura explotació de mines d'urani. En el mes de juliol del 79 el govern espanyol va concedir a la multinacional petrolera nordamericana Chevion Resurces, 5.400 m² de Catalunya (amb centre a Vic) per l'exploració de mineral d'urani.

Aquesta companyia no obstant ja havia estat realitzant certes propeccions abans de tenir el permis. L'extracció de l'urani és la I^a part del cicle nuclear. La mineria i les fàbriques de concentrats és el que genera una major i més gran contaminació radioactiva, no sols la quantitat d'emissions o afluents sòlids, líquids i gasosos

que encet, sinó pel llarg període de vida que tenen alguns dels radionúclids que es produïxen. Els quals afectarant a les futures generacions, biològicament amenaçades per una pol·lució que els hi ve acumulada de fa lustres. Conseqüències que portaria l'extracció de l'urani:

1ª L'impacte industrial que provocaria la mineria d'urani a les comarques, además de desplaçar els sistemes productius tradicionals (agricultura, ramaderia, turisme interior, etc.) faria molt més dèbil i depedent a l'economia catalana.

2ª Les prospeccions exigiren el sacrifici de vastes zones de reserva natural de Catalunya, obligarien a la creació d'infraestructures viàries, centres d'emmagatzematge, tractament, i residus, perturbanien l'ordenació del nostre territori ja que l'article 12 de l'Estatut d'Autonomia no concedeix poders a la Generalitat en matèria de mines. Seria així doncs molt difícil el control per part de la nostra institució autonòmica de les explotacions i de les empreses transnacional o estartals que les porten a terme.

Donat que el concentrat d'urani que s'obtingués ha de ser enriquit a l'exterior i la producció prevista d'utoxid de triturani a l'Estat espanyol no satisfá les necessitats de combustible que exigis el P. E. N. és mantindria la dependència de les

grans potències per el subministrament de combustible nuclear, el que portarà a unes circumstàncies determinades pressions polítiques i econòmiques.

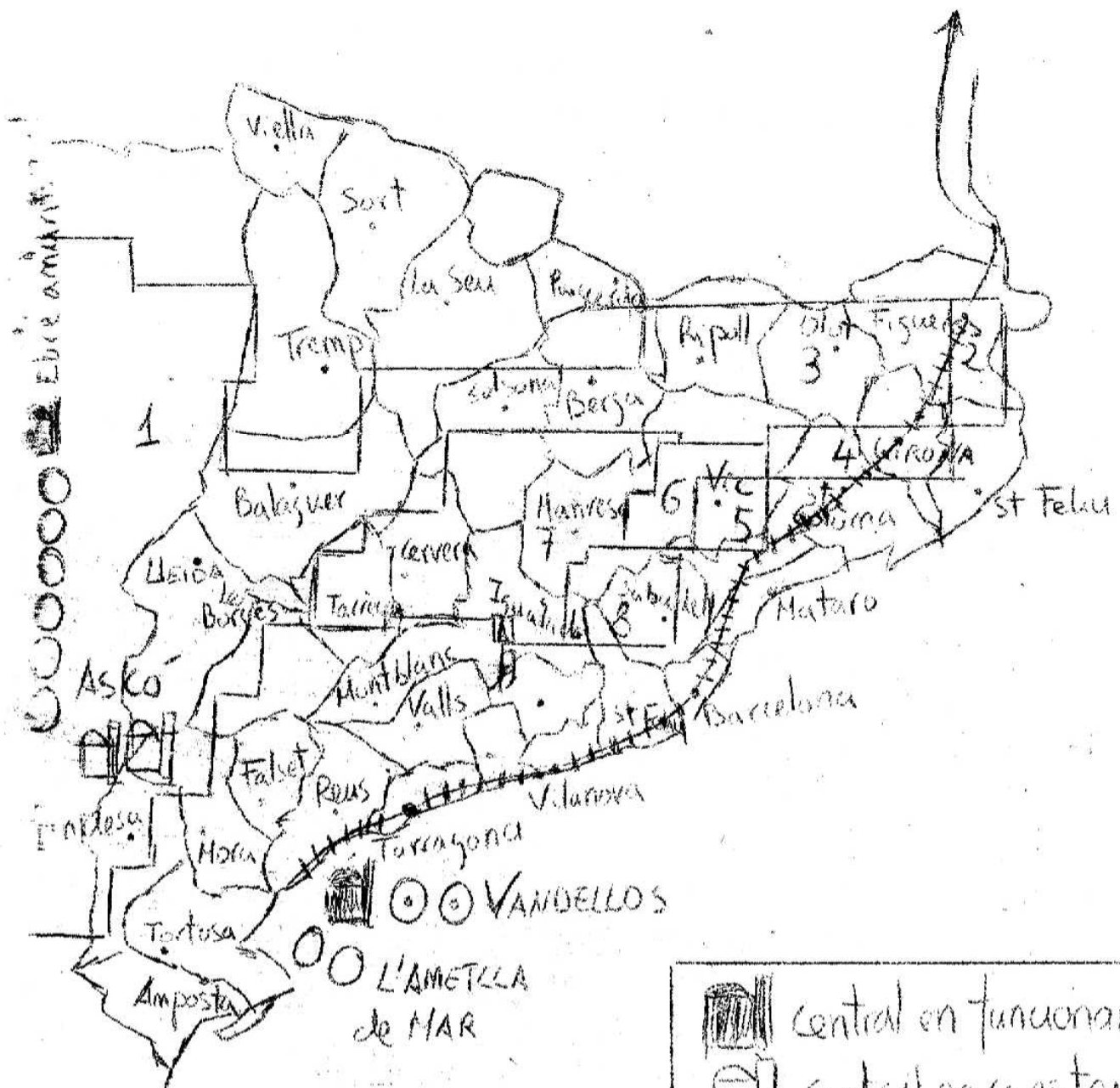
L'acceptació de les explotacions suposaria un canvi brutal en el model productiu de les comarques afectades, especialment a la Catalunya Vella, Restarien bloquejades les esperances de recuperar l'agricultura, millorar els serveis terciaris, potenciar el turisme interior, així com la utilització dels recursos geotèrmics i les reserves del paisatge.

La crisi econòmica té causes més profundes que les derivades estrictament del petroli. Seguint per aquest camí anem cap un corriment tecnològic basat en la necessitat d'utilitzar tècniques productives de major sofisticació, que requereixen grans inversions i que generen escassa mà d'obra.

La qüestió nuclear és bastant més complexa que el que aparentment pot pensar-se.

Hi ha una manca total d'informació de la població en general, intentarem seguir en un altre article, i la meua aportació ha intentat ser un granet més de sorra a la confosa muntanya ja existent.

Montse Pellisé

- Central en funcionament
- Central en construcció
- Central amb llicència plena
- Central en projecte
- Ruta del ten radioactiu
- Zones de reserva per a la prospecció de mineral d'urani

FELIÇOS els compassius

He de confessar que els últims esdeveniments ocorreguts al nostre poble m'han deixat fortament preocupat. Preocupat com a ciutadà i com a persona civilitzada que em considero. Som veïns d'un poble en gairebé mai havia passat res i potser per això erem (ho som encara?) gent pacífica, poc desconfiada amb els forasters, i amb més o menys grau i observadors de les regles morals i tradicionals de la nostra societat.

N'hi ha hagut prou, però, que uns desaprensius entressin a escorcollar unes cases del poble per que ens tornéssim recelosos amb els forasters i tanquéssim amb pany i forrallat portes i finestrans. I si aquest canvi d'actitud encara no era prou, només ha faltat que un jove militar atemptés contra allò més lagrat i estimat de la nostra societat, religió i cultura. El fet era per si mateix terrible, repugnant -ment terrible, tant esgarrifós i provocador que el poble en pes va abraonar-se amenaçador, tot i desenterrat la vella llei del tal ió: Ull per ull, dent per dent.

És esfereïdor veure un poble enfollit per la ira. Un poble que es mou en massa embriagat, per un dolor moral que l'horroritza, que li fa perdre el sentit de la responsabilitat, el sentit d'aquella justícia i mo-

ral religiosa que poc abans respectava i defensa va con-
vengudament.

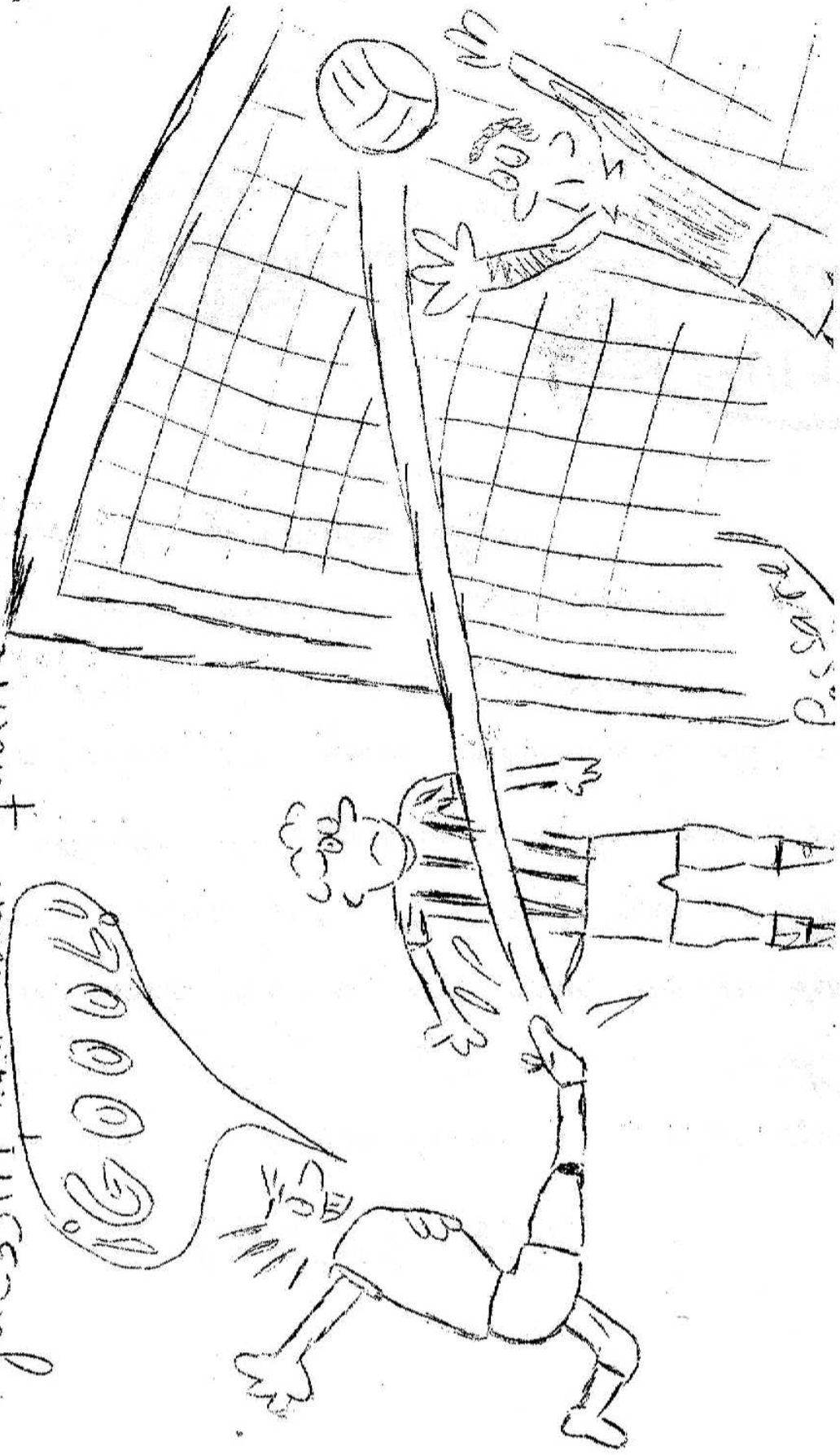
Mentre tot això passava, intentava recordar aquelles
de Jesús en el seu famós Sermó de la Muntanya: "Ja sabeu
que està manat: Ull per ull, dent per dent. Doncs, jo us
dic: No us hi torneu contra el que us fa mal". "Feliços
els compassius Déu se'n compadirà". "Estimeu els enemics..."
Paraules i més paraules que hem llegit i hem sentit i fins
i tot hem après una i mil vegades. Paraules que no serveixen
par a res més que per a ser dites... Primitius som, i per ai-
xò mateix, pot més la ira que la raó, pot més la rauxa que
el seny.

Sentir-nos humans i comportar-nos com ésser civilitzats
costa massa esforç. Cridar junt amb els altres, deixar-se em-
portar per l'enuig de repulsa col·lectiu, per la ira ambiental
és el més normal, i per això ens hi afegim, i per això for-
men el poble, i per això, entre tots, anem a apredregar a la
dona adúltera...

No cal fer-hi cap més comentari, no cal afergir-hi res-
més. " Qui tingui orelles per escoltar que escolti".

A. Costafreda

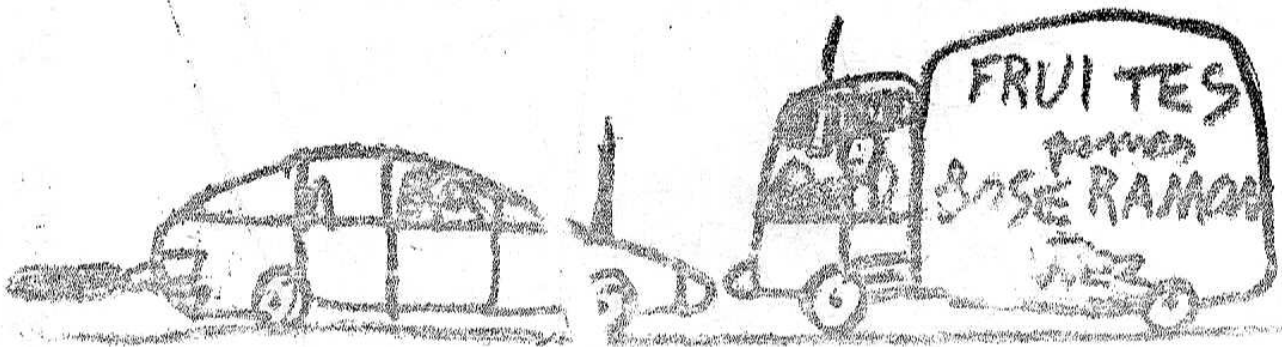
L'ARTESA C.F. VA MARCAR DOS GOLS A MENARGUENS. TOT
HAGUÉS ANTOT MOLT BÉ SI ELLS NO ENS EN HAGU-
GUÉSSIN MARCAT QUATRE.

EL COTXE NOU

Havia un home que tenia un cotxe nou i els seus amics, vells, i se'ls va fer veure perquè tenia el cotxe nou i els seus amics vells. Un dia va anar per la carretera molt depressa i va tenir un accident i els seus amics li van dir: veus per anar depressa i el van portar al hospital i es va morir.

Pero els seus amics lo van portar al cementiri i sempre li portaven flors.

DAVID F. AREY

FULLS D'HISTÒRIA

SOBRE L'INVASIÓ D'ARTESA PEL SENYOR DE MIQUENENSA

Ben segur que més d'una vegada us haureu preguntat el com i el perquè persones lliures i amb tots els drets d'aquest estat, podien posar-se sota la jurisdicció d'un senyor feudal, convertint-se d'aquesta manera en vassalls i perdent alguns dels drets que abans tenien.

Alguns ja neixien en aquest estat i així continuaven fins a la mort, com els seus pares i segurament com els seus fills. D'altres que venien de les terres més poblades del nord buscaven terres de conreu en els indrets que la Reconquesta havia buidat de sarraïns, no cal dir que aquestes terres per donació reial pertanyien a algun noble que l'havia ajudat en l'empresa, i és per això que a canvi de terres per a poder viure hom entrava sota la jurisdicció d'un senyor.

Al costat d'aquestes dues raons la de neixement i l'econòmica en podriem afeigir una tercera, i aquesta forà la de buscar protecció en aquest estat, ja que d'aquesta manera es quedava protegit de les

escomeses d'altres senyors, doncs el senyor responia pels seus vassalls.

Ara us voldria presentar dos documents d'un plet entre el Gran Prior de Catalunya i Guillem Ramon de Moncada, senyor de Mequinensa, perquè aquest darrer havia envaït i causat danys als llocs i habitants d'Artesa, Adar, Utxesa i Torres. El Gran Prior era la part afectada ja que aquests llocs estaven sota la seva jurisdicció, i es en nom dels seus subdits que demanà justícia.

"Fra Arnau de Paretstortes Prior de Catalunya i lo noble Guillem Ramon de Moncada senyor de Mequinensa en presencia del senyor Rey D'Aragó Pere III firmaren acte de compromís per rahó de la qüestió moguda entre dites parts sobre lo haver-dit de Moncada invadit los llocs d'Artesa, Adar, Utxesa i Torres; saquesant aquells i haventsen aportat presos molts habitants en dits llocs.

Consta del acte rebut en la ciutat de Barcelona en poder de Barthomeu Dezllos notari.

Pridie Idus Augusti 1350."

"En les questions que es ventilan entre lo honorable religios Fra Arnau de Paretstortes Gran Prior de Catalunya de l'ordre de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem agen de una i lo noble Guillem de Moncada senyor de Mequinensa defendent de altra

firmaren compromís per compodres las dites questions en poder de Fra Guillem de Volo comanador de la casa de Gardeny de dit ordre i de Ramon de Calders senyor de Sa Tallada i de Bernat Alanya llicenciat en lleis, los que oides les parts i en particular constant los dels danys fets i ocasionats per dit de Moncada als llocs d'Artesa, Torres, Utxesa i de Adar i als homes i dones de dits llocs, al dit Fra Guillem de Volo i al dit Gran Prior i en particular en la presa de animals grosos i menuts de diners i d'altres coses mobles de dits llocs condemnaren al dit de Moncada en haver de donar al dit Hospital en satisfaccio dels sobredits danys, la quantitat de 14.759 sous i 3 diners jaqueros pagadors en diferents plassos i que ab est pago hagues de renunciar dit Gran Prior las pretensions tingués sobre lo mateix.

Feta dita declaració en poder de Bernat Puellas notari public de Lleida a 7 de las calendas de Mars de 1351°.

A.C.A., S.J.J., Seccio 3^a, Lligall 3, Volum 14 Armari 24 del comun Decrets N° 1, Pags. 6 recto i 6 verso.

Els documents ens donen una mostra del que parlaven abans. La gent d'Artesa, Adar, Utxesa i Torres estaven protegits de les escomeses dels altres

nobles pel fet de ser vassalls de l'ordre de l'Hospital. I és per això que el Gran Prior, com a cap de l'ordre, acudeix al rei Pere III per a solventar la qüestió, cosa que hauria estat molt difícil per la gent d'aquests indrets directament sense un aval tant poderós. També es veu en el text dels documents que el Gran Prior i el Comanador de Gardeny es prenen el fet com si els hi ho haguessin fet a la seva persona, cosa molt lògica si sospesem la quantitat de diners que s'hi jugaven. El que no sabem i fòra molt interessant de saber és si aquests diners van anar a les arques dels Hospitalers o bé als habitants dels llocs esmentats que eren els que havien sofert els danys, i també fòra molt interessant de saber, els documents no ho diuen, el perquè el senyor de Mequinensa envacix Artesa, Utxesa, Adar i Torres i la relació exacta dels danys.

J. G.

I jo que jugo amb l'Artesa
C.F vos asseguro que
cada vegada que perdem
és pel mateix. Ells fan
més gols que nosaltres

Passarell

De fet un bon equip sí
que el tenim, el que passa
és que de vegades ho
sabem disimular molt
bé

Passarell

DITES

La frase feta a més de ser més curta que el refrany no reuneix les característiques d'aquet: sonoritat, ritme, sentit sentencios... Mes aviat es aguda e incoherent, i posseeix una gran força d'expressió.

En publiquem algunes que tot sovint es senten pel nostre poble.

- Dormir a la palla.
- Venir de l'hort.
- Cosir i cantar.
- Riure per no plorar.
- Fermer gossos amb llonganisses.
- Escampar la boira.
- Pastar fang amb els morros.
- Pasturar bolets.
- Fiar-se de barques de canyes.
- Somiar truites.
- Plantar figueres.
- Sanàs amb salu.
- Ventar amb força de pallerà.
- Agafar el rabi per les fulles.
- Nedar com un peix.
- Tirar la casa per la finestra.
- Ja tenim campana.

- Va com una seda.
- Aquí m'alço, aquí entrapuco.
- D'Herodes a Pilats.
- Anar amb una sabata i una espardenya.
- Més sord que una tapia.
- Més sol que un mussol.
- Més eixerit que un pesol.
- Més alt que un pi.
- Alt i gros com un talos.
- Es un barret de rialles.
- Sent tronar i no sap a o.
- No toca bores.
- Pesa un as i mort.
- No té ni xo ni arri.
- Té molta lletra menuda.
- Es més pesat que la pudor.
- Té les butxaques foradades.
- Més llarg que un mal any.
- Un abogad de secà.
- Pateix més gana que els gossos de carrau.
- Tal faras, tal trobaras.
- Qui la fa, la paga.
- Qui paga, mana.
- L' aigua fa barrancs.
- El vi fa sang.
- El millor plat, bona gana.

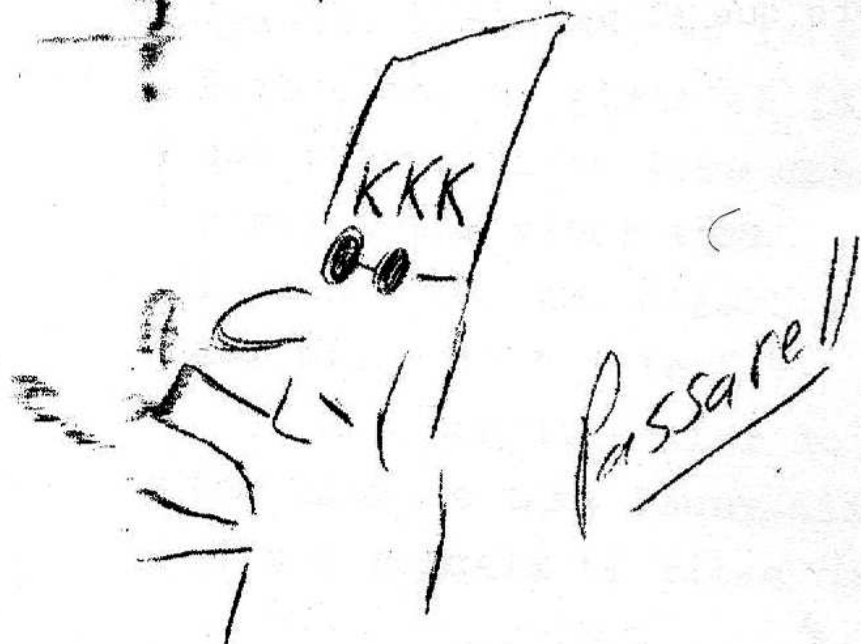
- Home casat, home espatllat.
- Oli amb un llum.
- Se'n fot del mort i del qui el vetlla.
- Bona cara, bon semblant i tira endavant.
- Ja som a Sans.
- Tal dia fara un any.
- L'any de la Maria Castanya.
- L'any de la Quica.
- Quan n'esquerra el pa i no en mata cap.
- Que en portaràs pocs de capellans a l'enterro
- Que en trencaràs pecs de manics d'aixada.
- Ten guard d'un ja està fèt.
- Gat escaldat amb aigua tebia en té prou.
- Gotes fa, mal camí tindrem.
- Sembra la lluna amb un cove.
- També belluga la cua del ruc i no cau.
- Alto al crin.
- Music pagat fa molt mal so.
- Mentres hagi rucs, faran albàrdes.
- L'esbarzer s'agaf on pot.
- Truita , virula.
- El món roda, així l'hem trobat, així el deixar
- Qui no plora, no mama.
- Dvella que bela pert el mos.
- Agafar la paella pel manic.
- Ser més to que el pa.

NOTA

En fa poc temps (editada per la Caixa de Pensions de Catalunya i Balears) a sortit la GUIA DELS MUSEUS DE CATALUNYA. Per aquesta guia ens asabentem de que a Catalunya poden visitar 350 museus (nombre comparable al dels països més adelantats) i que d'aquests només 19 són dedicats plenament a l'arqueologia. Entre aquests 19 hi ha el nostre poble, del qual la guia en porta una fotografia de tot el que s'hi pot veure junt amb tres fotografies de les instal·lacions.

Estem segurs que amb la publicació de la GUIA DELS MUSEUS DE CATALUNYA, el nostre Museu serà més conegut i, per tant, també molt més visitat.

Per fins i tot el membres de la Ku Klux Klan quan estan cecs ho veuen tot?

SOPA de LLETRES

L	A	L	T	U	R	G	E	L	L
S	V	S	E	N	O	S	L	O	S
E	L	A	T	P	A	L	S	L	U
U	R	G	L	A	I	R	G	E	S
G	V	S	O	L	S	O	E	N	E
I	R	E	Q	L	A	M	B	I	G
R	G	V	J	A	D	R	K	C	A
R	E	G	A	R	I	J	A	S	R
A	L	T	I	S	E	H	O	N	R
G	L	A	N	O	G	V	E	R	A

Buscant dins d'aquesta sopa de lletres en qualsevol direcció hi podreu trobar el nom de nou comarques de ponent.

- 1- ALT URGELL. 2- SENOSLOS. 3- AIRGES.
 4- LA NOGUERA. 5- SEGARRA. 6- PALLARS. 7-
 URGELL. 8- SEUGIRBAG. 9- VALL ARAN.

SOLUCIONS :

POESIA

CANSAT, PERÒ, SEGUR,

Estic cansat.
Cansat físicament,
però, estic content.
Engrescat.
Espiritualment desper.
oralment establert
i asseronat.
Em sento optimiste,
obert i progressiste;
gents arruixat.
Busco, però, inutilment,
pel meu cos cansat aliment;
sentir-lo estimulat.
Inutilment, tot és en va,
el cos que és humà
està cansat.

Em pesen les cames i el cos,
però, tin un deliri molt gros
que hen fa costat
i m'ajuda a superar cada moment
del meu cos el cansament
tant pronunciat.

Tinc la ment clara i el cervell despert
i això em fa mirar amb obtemisme el futur.
El cos, avegad com ara, és defícil de dur,
però, amb el cos i amb la il.lusió és també sert
que hom pot sentir-se, molts cops, plenament segur.

A. C.

